

Schakelen door de schalen van de leeronderzoeksomgevingen van HU GEZOND&WEL

Josien Engel¹ & Ilya Zitter²

¹Lectoraat Beroepsonderwijs & Master Innovatie in Zorg en Welzijn

²Lectoraat Beroepsonderwijs & Teaching and Learning Network HU

Versie 20-06-2023

Maatschappelijk vraagstuk HU GEZOND&WEL

De domeinen zorg en welzijn staan onder druk. Professionals moeten steeds meer doen in minder tijd. Als hogeschool zijn we gewend om onze studenten binnen een bepaald vakgebied op te leiden. Als we dat nou eens gezamenlijk gaan doen? Als we vanuit meerdere disciplines, professies en diverse domeinen samen leren en onderzoeken, leiden we mensen op die gewend zijn interprofessioneel samen te werken aan vraagstukken die het aantal gezonde levensjaren van burgers verhogen (+5) en gezondheidsverschillen verkleinen (-30%) (HU GEZOND&WEL, 2022).

Netwerk van leeronderzoeksomgevingen

Om samen te gaan leren, innoveren en onderzoeken worden leeronderzoeksomgevingen in de regio Utrecht ingericht vanuit het programma HU GEZOND&WEL¹ van Hogeschool Utrecht (HU). In een leeronderzoeksomgeving komen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk samen rond echte, actuele vraagstukken. De leeronderzoeksomgevingen van HU GEZOND&WEL worden steeds meer met elkaar verbonden, zodat er een netwerk van leeromgevingen gaat ontstaan in de regio Utrecht.

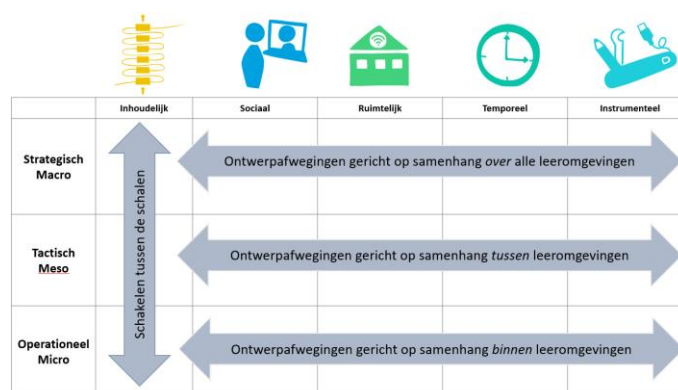
Theoretisch kader

Leeromgevingen (Nb. bij HU GEZOND&WEL wordt de equivalente term leeronderzoeksomgevingen gehanteerd, in dit theoretische kader de term leeromgevingen uit de theorie) spelen zich af op meerdere schaalniveaus: strategisch (macroniveau), tactisch (mesoniveau) en operationeel (microniveau). Deze schalen zijn in elkaar genest: het microniveau is genest in meso en het mesoniveau in macro.

Op de drie, in elkaar geneste, schaalniveaus worden ontwerpafwegingen gemaakt: inhoudelijk, sociaal, ruimtelijk, temporeel en instrumenteel, zie figuur 1 (Bouw et al., 2021). *Inhoudelijke* ontwerpafwegingen gaan over de vraagstukken, projecten, opdrachten, waaraan samen wordt gewerkt en geleerd. Bij HU GEZOND&WEL vraagstukken op het raakvlak van gezondheid en welzijn,

zoals bijvoorbeeld het bevorderen van gezond gedrag of vraagstukken rond mensen die kampen met beginnende dementie. *Sociale* ontwerpafwegingen gaan om welke partijen (onderwijs, gezondheidsinstellingen, welzijnsinstellingen, burgerinitiatieven, overheid, onderzoeksinstituten e.d.) en welke actoren (studenten, docenten, zorgprofessionals, welzijnsprofessionals, beleidsmedewerkers, burgers, onderzoekers) vanuit deze partijen actief zijn in een leeronderzoeksomgeving en welke rollen deze vervullen. *Ruimtelijke* ontwerpafwegingen gaan over waar een leeronderzoeksomgeving wordt gesitueerd, op welke locatie, bijvoorbeeld in welke wijk en ook in welke gebouw (bijvoorbeeld bij een werkveldpartner? Of meer een gedeelde locatie, zoals een verzamelgebouw?). *Temporele* ontwerpafwegingen gaan over uiteenlopende tijdsaspecten zoals volgordelijkheid, periode in het jaar, deadlines, roosters, versnellen, vertragen etc. *Instrumentele* ontwerpafwegingen, tot slot, gaan over de tools, instrumenten, hulpmiddelen, apparatuur e.d. er zijn in een leeronderzoeksomgeving, zowel analoge, als digitale.

Figuur 1. Schaalniveaus leeromgevingen

Het is nodig om voortdurend te schakelen tussen de schalen, zodat er samenhang kan ontstaan *over* leeromgevingen heen, *tussen* leeromgevingen én *binnen* leeromgevingen. Meer samenhang draagt bij aan de kwaliteit van leeromgevingen, zodat daarmee de beoogde uitkomsten kunnen worden bereikt.

Uitkomsten die met leeromgevingen kunnen worden bereikt zijn persoonsontwikkeling, systeemontwikkeling, kennisontwikkeling en productontwikkeling (Werkgroep gezamenlijke Kenniscentra HU, 2022). Persoonsontwikkeling is de ontwikkeling die betrokken actoren doormaken; systeemontwikkeling is de daadwerkelijke verandering die is doorgevoerd in de systemen (voor HU GEZOND&WEL de leeronderzoeksomgevingen die deel uitmaken van de HU onderwijs- en onderzoekssystemen en hopelijk ook van de betrokken gezondheid-, welzijn en burgersystemen);

¹ Zie <https://www.hu.nl/samenwerken/hu-gezond-en-wel>

kennisontwikkeling ofwel onderzoek is de kennis die wordt ontwikkeld (bij HU GEZOND&WEL over vraagstukken op raakvlak gezondheid en welzijn en ook over de leeronderzoekomgevingen); productontwikkeling gaat over tools, instrumenten, hulpmiddelen e.d. die worden ontwikkeld voor HU GEZOND& WEL (zoals bijvoorbeeld HU GEZOND&WEL Kompas, de handleiding voor betrokken stakeholders).

Op strategische schaal worden ontwerpafwegingen gemaakt die zijn gericht op samenhang *over* alle leeromgevingen van een context heen. In dit onderzoek zijn dat alle leeronderzoekomgevingen van HU GEZOND&WEL als geheel. Op tactische schaal worden er ontwerpafwegingen gemaakt die zijn gericht op samenhang *tussen* leeromgevingen. Regulier komt deze samenhang voort vanuit hoe een opleiding in elkaar zit. De opbouw van een opleiding zorgt ervoor dat leeromgevingen samenhangend met elkaar zijn verbonden. Bij HU GEZOND&WEL moet er daarnaast worden gezocht naar andere vormen van samenhang. Want een leeronderzoekomgeving van HU GEZOND&WEL is onderdeel van één of meer opleiding(en) en zou tegelijkertijd ook betekenisvolle verbindingen en dwarsverbanden kunnen hebben met andere leeronderzoekomgevingen. De operationele schaal is gericht op samenhang *binnen* leeromgevingen.

Bij een programma zoals HU GEZOND&WEL is het nodig om voortdurend te schakelen tussen de verschillende schaalniveaus en ontwerpbesluiten te nemen die zijn gericht op een *samenhangend netwerk van leeronderzoekomgevingen*. Alleen met een samenhangend netwerk van leeronderzoek-omgevingen wordt het mogelijk om de genoemde ambitieuze doelstelling van +5, -30 binnen bereik te krijgen. Hierbij kan worden opgemerkt dat deze samenhang niet altijd vooraf en top down hoeft worden nagestreefd, aangezien niet alles planbaar is en er ook ruimte blijft voor bottom up initiatieven. Er kan ook tussentijds en meer in gezamenlijkheid worden gekalibreerd, om te kijken of niet alleen een losse leeronderzoekomgeving meerwaarde heeft voor HU GEZOND&WEL, maar dat ook de leeromgevingen tezamen de ambities dichterbij brengen.

Onderzoeksvraag

Welke samenhang is er op strategisch, tactisch en operationeel schaalniveau over, tussen en binnen leeronderzoekomgevingen van HU GEZOND&WEL gericht op +5, -30?

Methode

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is gekozen voor het combineren van een documentanalyse met een groepsinterview. Voor de documentanalyse is een secundaire analyse gemaakt van systematische beschrijvingen (12) die zijn gemaakt van de leeronderzoeksomgevingen van HU GEZOND&WEL

voor lopend onderzoek (Bouw e.a., 2022). Bestaande leeromgevingen zijn in clusters ingedeeld vanuit het inhoudelijke, sociale, ruimtelijke, temporele en instrumentele ontwerp perspectief. Deze analyse vormde het uitgangspunt voor een semigestructureerd groepsinterview met de programmaleiding van HU GEZOND&WEL (vijf personen) en een sleutelfiguur van HU Expertisegebied Samen Gezond (één persoon). De secundaire analyse, het groepsinterview en de analyse van de verzamelde data zijn gedaan door twee senior onderzoekers van lectoraat Beroepsopleiding (HU). De kwaliteit van de uitgevoerde methode wordt gewaarborgd door o.a. de volgende maatregelen: ‘prolonged engagement’ en ‘persistent observation’ (Onwuegbuzie & Leech (2007).

Resultaten

Het startpunt van dit onderzoek en specifiek het groepsinterview zijn de ontwerpprincipes voor de HU GEZOND&WEL leeronderzoekomgevingen die uit het lopende onderzoek zijn gekomen, zie figuur 2 (HU GEZOND&WEL, 2023). De ontwerpprincipes (zie tabel 1) zijn gebaseerd op de clusters van leeromgevingen die tijdens het groepsinterview zijn bediscussieerd (in tabel 2 zijn voorbeelden van gemaakte clusters te vinden).

Figuur 2. Ontwerpprincipes vanuit lopende onderzoek

Strategische schaal – over leeronderzoekomgevingen
Deze ontwerpprincipes kunnen worden gehanteerd voor ontwerpafwegingen op strategische schaal, aangezien die voor alle leeronderzoekomgevingen gelden. Het strategische, inhoudelijke ontwerp principe ‘cross-over gezondheid & welzijn’ is verder verhelderd, nl. dat de vraagstukken altijd in het teken staan van burgers in kwetsbare posities of het voorkomen dat burgers in kwetsbare posities komen. Bovendien wordt het streven om explicieter te maken hoe het aanpakken van een specifiek vraagstuk kan gaan bijdragen aan +5, -30. Daarnaast is er een strategisch sociaal ontwerp principe bij gekomen, namelijk dat leeronderzoeksomgevingen zoveel mogelijk aansluiten bij gremia met bestaande, lopende initiatieven: *“Meer sturen op kansrijke leeronderzoekomgevingen en bundelen waar het kansrijk stimuleert”*.

Voor ontwerpprincipes op strategische schaal geldt dat deze de koers bepalen van HU GEZOND&WEL en dat deze sturend zijn voor lopende en nog op te starten leeronderzoekomgevingen. Deze ontwerpprincipes kunnen meer top down ontstaan, maar kunnen ook voortkomen vanuit de concrete ontwikkelingen en ervaringen van lopende leeromgevingen. Het streven is om de strategische koers zoveel mogelijk gezamenlijk te dragen en vanuit de programmaleiding te zorgen dat deze koers kan worden geconcretiseerd en doorgezet.

Tactische schaal – tussen leeronderzoekomgevingen
Op tactische schaal is er vanuit het inhoudelijke perspectief bedacht dat het goed is om beter naar het vraagstuk achter het vraagstuk te zoeken. Dit kan bijvoorbeeld door met de dynamische/rondreizende leeronderzoekomgeving HU GEZOND&WEL Wijzer in kaart te brengen welke aandachtspunten en behoeften er zijn in een wijk of community en vervolgens in een meer vaste/langdurige (nieuwe) leeronderzoeksomgeving (HU GEZOND&WEL In de wijk) duurzaam met deze vraagstukken aan de slag te gaan: *“De vraag achter de vraag: is dit een HU GEZOND&WEL vraagstuk? Willen mensen [inwoners, betrokkenen vanuit zorg en welzijn] daar ook echt wat mee?”*

Tactisch inhoudelijk wordt ook de relatie tussen meer individuele vraagstukken en collectieve vraagstukken naar voren gebracht als relevante ontwerpafweging: een deel van de leeronderzoek-omgevingen kan meer individueel en een deel meer collectief zijn gericht. Op tactische ruimtelijke schaal wordt een geografische spreiding in de wijken nagestreefd, dit betekent dat niet alleen in ‘kwetsbare’ wijken leeronderzoekomgevingen kunnen komen, maar in alle wijken/gebieden in de stad en regio Utrecht. Op tactische sociale schaal wordt ook het gesprek getriggerd over mogelijke spreiding in soorten partners, zodat variatie kan ontstaan van betrokken partners die mede-eigenaar zijn, een mix van zorg, welzijn en burgerinitiatieven.

Voor het tactische schaalniveau kan worden gestreefd naar het aanjagen en faciliteren van uitwisseling en intensievere samenwerking tussen leeronderzoekomgevingen. Soms komt deze op natuurlijke wijze tot stand en kan deze door de programmaleiding worden ondersteund (bijvoorbeeld ontzorgen door het organiseren van meet-ups of allocatie van extra middelen). Wanneer dit niet het geval is, dan kan deze worden aangejaagd, zodat leeronderzoekomgevingen van elkaar kunnen profiteren, van elkaar kunnen leren en meer met elkaar gaan afstemmen en samenwerken.

Operationele schaal – binnen leeronderzoekomgevingen
Op operationele schaal wordt het ontwerpprincipe ‘ritme’ uitgebreid met het streven dat een leeronderzoekomgeving in principe het hele jaar door

operationeel is: *‘De trein blijft rijden en de studenten stappen in en uit’*. Hiermee wordt ook meer inhoudelijke en sociale continuïteit nagestreefd.

Op instrumentele schaal wordt in de dialoog expliciet gemaakt dat er in iedere leeronderzoekomgeving ruimte zou moeten zijn voor het kiezen van instrumenten en modellen, er wordt gekozen voor een situationele, instrumentele insteek.

Voor het operationele schaalniveau is het zoeken naar evenwicht tussen voldoende ruimte voor leeronderzoekomgevingen die lokaal verschillen en tegelijkertijd kaders die houvast kunnen bieden. Houvast kan bijvoorbeeld ook de vorm krijgen van meer generieke ontwerpoplossingen die passend zijn voor meerdere leeromgevingen. Te denken valt aan het maken van een ontwerp met een bijbehorende toolbox voor ‘on boarding’ zodat docenten/begeleiders in leeronderzoekomgevingen niet het wiel opnieuw hoeven uit te vinden en participanten (studenten, docenten, professionals uit welzijn en zorg e.d.) op een vergelijkbare manier kunnen ingroeien wanneer ze voor het eerst meedoen.

Conclusie en vervolg

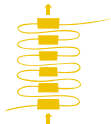

Het schakelen tussen de schalen (strategisch, tactisch, operationeel) voor samenhang *over, tussen* en *binnen* leeromgevingen laat een verscheidenheid aan dwarsverbanden zien en leidt tot andere opbrengsten: *“Door bundelen van leeronderzoekomgevingen dwarsverbanden gaan leggen en andere manieren van onderling uitwisselen van kennis en ervaring”*

Het schakelen tussen de schalen is relevant voor HU GEZOND&WEL zelf en ook voor HU GEZOND&WEL in relatie tot de zorg- en welzijnsopleidingen die betrokken zijn. Opleidingen kennen vergelijkbare schaalniveaus en ook daar is schakelen door de schaalniveaus noodzakelijk.

De resultaten expliciteren enkele van de mogelijke dwarsverbanden met behulp van de vijf ontwerp perspectieven. Het is echter nodig om periodiek stil te staan bij het te schakelen tussen de schalen en dit te zien als een meer continu proces van onderling kalibreren, om zodoende het netwerk van leeronderzoekomgevingen te spiegelen aan de huidige set van ontwerpprincipes en nieuwe ontwerpprincipes expliciet te maken, om zo te kunnen richten, versterken of af te bouwen: *“Niet zomaar een leeronderzoekomgeving beginnen, eerst de ontwerpprincipes en randvoorwaarden checken”*.

Serie kennisproducten: dit kennisproduct maakt deel uit van een serie kennisproducten dat is gemaakt op basis van het praktijkgerichte, ontwerpgerichte onderzoek bij HU GEZOND&WEL. De kennisproducten zijn terug te vinden via <https://www.hu.nl/samenwerken/hu-gezond-en-wel>

Tabel 1. Samenvatting ontwerpprincipes voor schakelen door de schalen HU GEZOND&WEL

Ontwerpprincipes HU GEZOND&WEL leeronderzoekomgevingen uit lopende onderzoek					
					
	Inhoudelijk	Sociaal	Ruimtelijk	Temporeel	Instrumenteel
Huidige ontwerpprincipes (Kompas HU GEZOND&WEL, 2022)	<p>Vraagstukken uit de maatschappij, die bijdragen aan gezondheid en welzijn van burgers/cliënten/patiënten.</p> <p>Domein overstijgende vraagstukken: verbinding onderzoek, werkveld en onderwijs (opleidingen).</p>	<p>Werken, leren en onderzoeken in heterogene groepen uit zorg en welzijn (burger, student, docent, professional, onderzoeker), waarbij de burger centraal staat.</p>	<p>Leeronderzoekomgevingen zijn ingebed in de maatschappij: wijk of zorg-welzijnsinstelling.</p> <p>Ruimte lokt interactie en ontmoeting uit.</p> <p>Ruimte is geschikt voor werken, leren en onderzoeken.</p>	<p>Diverse ritmes maken flexibele participatie van studenten mogelijk.</p> <p>Tijden/roosters maken geplande en toevallige – gezamenlijke – ontmoeting mogelijk.</p>	<p>Er wordt gewerkt vanuit gedeelde kijkkaders, waar methodes of instrumenten grensoverstijgende samenwerking uitlokken.</p>
Aanscherping en toevoeging ontwerpprincipes uit analyse netwerk leeronderzoekomgevingen					
Strategisch: over leeromgevingen	<p>Vraagstukken staan altijd in het teken van burgers in kwetsbare posities of het voorkomen dat burgers in kwetsbare posities komen.</p> <p>Expliciet maken hoe het aanpakken van een specifiek vraagstuk kan bijdragen aan +5, -30.</p>	<p>Aansluiten bij lopende lokale initiatieven.</p>			
Tactisch: tussen leeromgevingen	<p>Een voorbeeld kan zijn om te zoeken naar leeronderzoekomgevingen waar eerst waar eerst HU GEZOND&WEL Wijzer komt en vervolgens HU GEZOND&WEL in de wijk om het vraagstuk verder op te pakken.</p> <p>Passende verhouding houden tussen LOO's gericht op individu en gericht op collectief.</p>	<p>Spreiding zoeken in soorten partners, met variatie in betrokken partners die mede-eigenaar zijn: een mix van zorg, welzijn en burgerinitiatieven.</p>	<p>Geografische spreiding in de wijken: zowel met leeronderzoekomgevingen in 'kwetsbare' wijken als in andere wijken en daarmee meer spreiding over wijken/gebieden in de stad en regio Utrecht.</p>		
Operationeel: binnen leeromgevingen	<p>De trein blijft rijden en de studenten stappen in en uit': meer inhoudelijke continuïteit binnen LOO.</p>	<p>De trein blijft rijden en de studenten stappen in en uit': meer sociale continuïteit binnen LOO voor de betrokken werkveldpartners en burgers/inwoners.</p>		<p>LOO in principe het hele jaar door operationeel: niet in blokken en (school)vakanties denken, meer in doorlopende processen.</p>	<p>Ruimte voor het kiezen van instrumenten en modellen: situationele, instrumentele insteek.</p>

Tabel 2. Voorbeelden clusters van leeromgevingen

Het gaat om voorbeelden van clusters, waarmee gesprekken zijn getriggerd om samen explicieter te leren schakelen tussen de schalen (strategisch, tactisch, operationeel) om gezamenlijk de dialoog aan te gaan over de samenhang over, tussen en binnen leeronderzoekomgevingen. Er is een verscheidenheid aan dwarsverbanden mogelijk waarover het gesprek mogelijk is en waarbij leeronderzoekomgevingen onderling kunnen worden gekalibreerd.

					
	Inhoudelijk	Sociaal	Ruimtelijk	Temporeel	Instrumenteel
Leeromgevingen	Gericht op individu (inwoner/cliënt/,...): - De wijzer - Centrum - Schakelpunt Gezond Leven - Wijk a, b, ... Gericht op collectief (wijkniveau): - De Wijzer - Wijk c, d	Partners die betrokken zijn bij meerdere leeronderzoekomgevingen en waartussen dwarsverbanden mogelijk zouden kunnen zijn: - De Wijzer - Wijk Wilde Westen	Locatie bibliotheek rol in meerdere leerwerkomgevingen. Locatie gebouw met buurtfunctie (zoals een buurtcentrum): - Wijk: DURF - Wijk: Versa Welzijn - Wijk: Wilde Westen - Wijk: Utrecht Oost	Fulltime leeromgevingen (hele dagen, iedere dag van de week): - De Wijzer - Wijk Wilde westen - Wijk Hilversum	Model positieve gezondheid: - De Wijzer - Wijk Wilde Westen - Wijk Dementie'

Referenties

- Bouw, E., Zitter, I., & De Bruijn, E. (2021). Multilevel design considerations for vocational curricula at the boundary of school and work. *Journal of Curriculum Studies*, 53(6), 765-783.
- Bouw, E., Bruijning, J, Overkamp, E., Van Ewijk, L en Zitter, I., (2022). *Ontsnappen aan de schoolmuren om te leren midden in de maatschappij: ontwerpkenmerken van grensoverstijgende leeromgevingen op de grens van zorg en welzijn*. Paper Onderwijs Research Dagen 2022, Hasselt.
- HU GEZOND&WEL (2022). *HU GEZOND&WEL. Interprofessionele aanpak werkt beter*. Opgehaald van <https://www.hu.nl/samenwerken/hu-gezond-en-wel>
- HU GEZOND&WEL (2023). *HU GEZOND&WEL Kompas* (Versie januari 2023; intern document).
- Onwuegbuzie, A.J., & Leech, N.L. (2007). Validity and Qualitative Research: An Oxymoron? *Quality & Quantity* 41, 233–249.
- Werkgroep gezamenlijke Kenniscentra HU: Gezond & Duurzaam Leven, Sociale Innovatie, Leren en Innoveren, Digital Business & Media (2022). *Missiegedreven omgevingen. Een conceptueel model van de Kenniscentra van Hogeschool Utrecht*. Opgehaald van <https://www.hu.nl/onderzoek/projecten/missiegedreven-omgevingen-een-conceptueel-model-van-de-hu-kenniscentra>